

A feltalálói és újítói tevékenység érdekeltségi rendszerének kérdései

1. A korszerűsített gazdaságirányítási rendszer követelményeinek megvalósítása jelentős politikai, társadalmi és gazdasági feladat. Alapvető *célkitűzés*: a gazdasági hatékonyság növelése, a tudományos-műszaki fejlesztés meggyorsítása és a munka termelékenységének emelése. Ennek során a kutatás-fejlesztés, a kooperáció és más szervezett formák mellett különösen fontos a feltalálói és újítói tevékenység.

A hasznosítható műszaki-szellemi eredmények: a *találmányok, újítások, know-how-ok* stb. jelentős szerepet töltenek be a munka termelékenységének fokozásában, az új technológiák, konstrukciók, termelési eljárások hatékonyan emelik a termelés mennyiségi és minőségi színvonalát. Ennek révén a gazdálkodó szervezetek magasabb szellemi hányadot tartalmazó, versenyképesebb, jobb minőségű termékeket állíthatnak elő, ésszerűbb anyag- és energiagazdálkodást valósíthatnak meg. Az egyre jobban integrálódó nemzetközi piacokon általában az ilyen termékek értékesíthetők, köthetők kooperációs- és licencia szerződések. Az egyes országok egymásra utaltsága — főleg a kis országok viszonylatában — növekedik, elkerülhetetlen a nemzetközi munkamegosztásban való részvétel; a verseny súlypontja az áruk szférájából átkerült a műszaki fejlesztés körébe.¹

A műszaki-szellemi alkotások: elsősorban a találmányok és újítások — sok esetben meghatározó tényezői az innovációs folyamatnak. A feltalálói és újítói tevékenység érdekeltégi rendszerére meghatározó, hogy milyen mértékben kapcsolódik a gazdasági mechanizmus egészébe.

Mivel ez a tevékenység elsősorban a gazdálkodó szervezetek keretében jelentkezik, döntő jelentőségű, hogy ezen alkotások milyen hatással vannak a vállalati munkára. Természetes következmény, hogy az új eredmények bevezetése, hasznosítása jelentős többletmunkát, nagyobb ráfordítást, anyagi és erkölcsi kockázatot kíván, amelynek ellentételeként megfelelő gazdasági érdekeltégnek kell lennie.

Az utóbbi időszakban számos olyan intézkedés született, amely hatással bírt az *innovációs folyamat* meggyorsítására, a jobb gazdasági eredményt hozó műszaki fejlesztésre. Ezek közé tartozik a műszaki alapképzés új szabályozása, az iparirányítás javítása, a kutatóhálózati tevékenység továbbfejlesztése, pályázati rendszer kialakítása stb., amelyek a kutatás-fejlesztés-termelés-értékesítés szorosabb kapcsolódását tették lehetővé. Köztudott, hogy az innováció — ez a folyamat — a műszaki fejlődés alapvető tényezője, *centrális* helyet foglal el az ország gazdasági fejlődésének komplex rendszerében. A felsoroltakon túlmenően pozitív irányban hatott a kisvállalatok működési feltételeinek kedvezőbbé tétele, a fejlesztő vállalatok kialakítása, menedzselő, anyagi fedezetet biztosító szervezetek, stb. megalakulása,

¹ *Szántó Borisz*: Részvételünk a nemzetközi technológiai transzferben. MIE Közlemények, 1987. 29. sz. 45. p.

amelyek előmozdították a műszaki-szellemi alkotások kifejlesztési és hasznosítási feltételeinek javítását.²

2. A feltalálói-újítói tevékenység fejlődését elsősorban a benyújtott találmányok és újítások számszerű adatait vizsgálva jellemezhetjük:³

A szabadalmi bejelentések alakulása:

Megnevezés	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Összes bejelentés	3562	4245	4545	4886	5075	5588
Ebből belföldi	2124	2344	2760	2869	2904	2848

Az újítási javaslatok száma:

1981	1982	1983	1984	1985	1986
127 403	129 162	113 995	110 103	103 345	100 348

A feltalálók száma (személyenként egyszer) 1986. az 1981. év %-ában: 117.5

Az újítók száma (személyenként egyszer) 1986. az 1981. év %-ában: 82.1.

A vizsgált időszakban jelentős emelkedés következett be a szabadalmi bejelentések tekintetében, bár ez a hazai feltalálókat illetően magasabb arányban is jelentkezhetne. Fel-tűnő viszont az újítási javaslatok csökkenő tendenciája.

Ha viszont a minőségi oldalról vizsgáljuk az eredményeket, a következőket tapasztaljuk:

A gazdálkodó szervezetek találmányi tevékenységének adatai:⁴

Megnevezés	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Pénzben mért hasznos ered. (millió Ft)	3674	5381	6114	8443	8941	11 330
Kifizetett tal. díj (millió Ft)	377	431	564	734	830	997

² 43/1984. (XI. 5.) MT. sz. r. a vállalati keresetszabályozásról, az érdekeltségi alap anyagi ösztönzési célú felhasználásáról és a magasabb vezető állású dolgozók anyagi érdekeltségi rendszeréről, valamint a 33/1984. (XI. 5.) PM. sz. r. a kissovetkezetek és fogyasztási szolgáltató kisvállalatok jövedelemadózásáról, az érdekeltségi alap képzéséről és felhasználásáról.

³ Szabadalmi Közlöny és Védjegyterjesztő. 1987. 8. sz. melléklet 3. és 17. p.

⁴ Szabadalmi Közlöny és Védjegyterjesztő. 1987. 8. sz. melléklet 25. és 17. p.

A gazdálkodó szervezetek *újítási* tevékenységének adatai:

Megnevezés	1981	1982	1983	1984	1985	1986
A díjazás alapjául szolg. hasznos eredmény (millió Ft)	4373	5193	5571	7183	7151	7155
Kifizetett újítási díj (millió Ft)	236	302	331	553	441	452

	Találmányok	Újítások
Pénzben mért hasznos eredmény 1986. az 1981. év %-ában	308.4	163.6
Kifizetett díj 1986. az 1981. év %-ában	264.4	171.7

A tényadatok alapján a mennyiségi és minőségi mutatók jól érzékeltetik a változást, amelynek elemzésekor figyelembe kell venni a következőket: a számszerűség alakulására milyen tényezők hatottak, ennek következményei a két csoport eredményeit hogyan befolyásolták.

A nemzetközi összehasonlításban — a népesség egységnyi számára vetített éves bejelentések számát tekintve — hazánk az újítások és találmányok számát illetően mind a szocialista, mind a tőkés országok rangsorában elmarad a nemzetközi átlagtól. Bár az újítómozgalom, a feltalálói tevékenység társadalmi és gazdasági téren fejlődést ért el, a műszaki aktivitás az egyre növekvő hazai anyagi, valamint szellemi ráfordításokhoz képest elmarad a lehetséges és szükséges mértéktől.

A gazdasági, társadalmi, oktatási és egyéb tényezők erősen meghatározzák a hazai innováció általános színvonalát. Számos határozatban megfogalmazódott az a követelmény is ezt a vállalatok többsége fel is ismerte — hogy a gazdasági hatékonyság növekedésében nagyobb szerephez kell jutni az *emberi tényezőknek*, ennek során az újítók-feltalálók alkotó kezdeményezéseknek is. Ennek ellenére az elmúlt időszakban — objektív és szubjektív okokból — nem használták ki optimális mértékben azokat a megfelelő tartalékokat, amelyek rendelkezésre állnak.⁵

Megállapítható, hogy a folyamat megindult, de a kívánt mértékben nem funkcionál; ennek meggyorsítására a gazdaságban, a társadalom minden területén új értékrendet felállítva, minőségi változást kell végbevinni. Ezért megalapozott az a célkitűzés, hogy mennyiségileg és minőségileg is emelni lehet a műszaki szellemi alkotók aktivitását az érdekeltségi rendszer korszerűsítésével.

3. A műszaki fejlesztés kényszerének a gazdálkodó szervezetekre gyakorolt hatása az e téren hozott szabályozó intézkedések ellenére sem mutatkozott jelentős mértékben. Ezt

⁵ Vö.: *Vámos Tibor: Hazánk és a műszaki haladás.* Magvető Kiadó. Budapest. 1984. 93. p

támasztja alá az a tény is, hogy a *szolgálati találmányok* növekedése mellett nagy mértékben emelkedett az egyéni bejelentések száma:

Megnevezés:	1981	1982	1983	1984	1985	1986
A belföldiből — egyéni	919	1220	1362	1372	1445	1506
— szolgálati	1205	1124	1398	1497	1459	1342

A környezeti feltételek vizsgálatából az a következtetés vonható le, hogy a feltalálók egyéni érdekeltisége meghatározó szerepet játszott az aktivitás növekedésében, ugyanakkor — egyéb körülmények hatására is — a gazdálkodó szervezetek nem tekintették elsőrendű feladatnak ezt a tevékenységet, illetve ennek fokozását. A szolgálati találmányok ösztönzésére nem álltak rendelkezésre olyan eszközök, amelyek előtérbe helyezték volna a vállalati érdekeket.

Fejlődéstörténetileg is megállapítható, hogy a felszabadulást követően az első szabályozástól kezdve ez az egyik központi probléma és még ma sincs teljesen megnyugtató megoldás. Az újítások, találmányok eredményeként a vállalatok hasznos műszaki, technológiai és szervezési ismeretek birtokába jutnak, ezeknek megvalósítása növeli általában nyereségüket. Olyan szabályozó normákat kell tehát megállapítani, amelyek elősegítik a vállalati érdekeltiséget az új gondolatok megvalósításában, de ugyanakkor minden értékes javaslat szerzője is megfelelő elismerésben részesüljön.

Az újítási aktivitás csökkenésében több tényező is közrehatott. Egyik az, hogy az újítók anyagi elismerése nincs szinkronban az újításból származó gazdasági eredmények növekedésével. Az újítások kalkulálását nehezítették a különféle elszámolási rendszerek; általában nem elemzik megfelelően a létrehozott gazdasági eredményeket, az indokoltnál kisebb az anyagi elismerés. Jelentős továbbra is az *eszmei alapú díjazás*, főleg újításoknál: kb. 75%, míg a találmányoknál csak kb. 10%. Ez a gyakorlat ellentétben van a jogszabály rendelkezéseivel, szemlével, azonban a gyorsasági tényező (minél előbbi anyagi elismeréshez való hozzáfutás) erősen befolyásolja a szabályok megfelelő alkalmazását.

A *vállalati érdekeltiség* fokozásához ezért más gazdaságpolitikai ösztönző eszközök bevezetését is igénylik, mivel a saját belső tartalékok jobb kihasználására való kényszer hiánya nem hat kellően az újításoknak a vállalati fejlesztési tevékenységbe való beilleszkedésébe. Nem tulajdonítanak ugyanis kellő jelentőséget megfelelő mértékben annak, hogy a hatékonyság fokozásából, a termelékenység növeléséből, az anyag- és energia megtakarításból milyen előnyök származhatnak.

Annak érdekében, hogy az újítások fontosak legyenek a gazdálkodó szervezeteknek, kívánatos: a fejlődési lehetőségek és jövedelmek egyértelműen kapcsolatba kerüljenek a gazdálkodás hatékonyságával. Ehhez szükséges a vállalat megfelelő érdeklődése, az alkotások iránti jobb ösztönzési módszerek kialakítása, hiszen a belső tartalékok hatékony kihasználására irányuló kényszer növekedésével egyre inkább erőteljesebb lesz az újítók egyéni érdekeltisége is.

Mindezekre figyelemmel a jelenlegi feltételek mellett indokolt a fejlesztés érdekében az újításokért járó anyagi elismerés reálértékét növelni, mivel az évi hasznos eredmény után járó 5%-os díj — ami sok esetben még alacsonyabb is — nem kielégítő. Ez különösen olyan vonatkozásban is jelentkezik, amikor az újítók alkotó tevékenységük pénzbeli eredményeit összevetik az egyre szélesebb körű mellékjövedelmekkel. Igen jelentős azon vállalatoknak a száma, ahol a dolgozók vállalati munkaközösségben vagy egyéb formában végeznek többlet-

munkát jövedelmük fokozása érdekében; ez a tendencia erősen *negatív* irányban hat az egész újítómozgalomra, amely statisztikai adatokkal jól kimutatható.

A fenti megállapítások — bizonyos módosulással — érvényesek a *találmányi* tevékenységre. Az új alkotásokra fordítandó kutatási-fejlesztési munka, a kísérletek, a gyártás, piacutatás stb. megszervezése nagyobb feladatot, kockázatot jelent a gazdálkodó szervezeteleknek, aminek ellentételenként jelentkezik a szabadalmi rendszer által biztosított kizárólagos hasznosítási jog és ezáltal megszerezhető többlet-jövedelem.

A gazdálkodó szervezeteknek a találmányok hasznosításhoz fűződő érdeke tehát a megvalósítható többletjövdelemben, illetve az egyre éleződő piaci versenyben a versenytársakkal szembeni védelemhez kapcsolódik. Tapasztalat az, hogy a szabadalmi védettség önmagában nem elegendő tényező az érdekeltég növelésében, mert a magasabb értékű szellemi termék az árban, illetve a jövdelemben automatikusan nem jelentkezik. Ha azonban a szabadalmi jog által a feltalálók anyagi ösztönzésére vonatkozó funkcióját is figyelembe vesszük, ez már elősegítheti a találmányi tevékenység kiszélesítését.

A műszaki-szellemi alkotások olyan társadalmi tevékenységnek minősülnek, amelyek pusztán normatív eszközökkel, gazdasági kényszerrel pozitív irányban alig befolyásolhatók; sokkal inkább ösztönző a társadalmi-gazdasági környezet, amely mindegyik faktor: a gazdálkodó szervezet és annak vezetői, valamint a feltalálók érdekeltégét egyaránt biztosítja.

4. A gyorsuló műszaki és általános társadalmi fejlődés időszakában a gazdasági egyensúly fenntartásának távlati nehézségei fokozottan előtérbe helyezik a szellemi javakkal való *hatékonyabb gazdálkodás* kérdéseit. Hazánk adottságai, a gazdasági fejlődés extenzív tartálékának kimerülése következtében az újító-feltalálók legfontosabb feladata az *innováció elősegítése*, a termékszerkezet korszerűsítése, a minőségi követelmények biztosítása. Nagyon kívánatos ezt a gazdaságirányítási rendszer legfontosabb elemein keresztül biztosítani: így a tervezésen, a szervezési rendszeren és a szabályozáson keresztül.

A fejlesztési politika irányának meghatározása elsőrendű feladat *tervezési* szempontból, figyelemmel az új környezeti viszonyokra, illetve az ahhoz való alkalmazkodásra. Az újítási-, találmányi pályázatok, feladattervek még ma is sokszor elkülönülnek a vállalati tervektől; a kiemelt programok, beruházások magasabb szellemi termékekkel való megalapozása is hiányos. Kívánatos volna, hogy az alkotó tevékenységet orientálnák a legidősebb népgazdasági fejlesztési programokra. Ennek újabb lépéseként szervezett országos *kutatási pályázati rendszer* remélhetőleg pozitív irányban hat.

A hazai feltételekből kiindulva — az adottságok miatt — nem lehet tervezni oly mértékű műszaki fejlesztést, amely döntően megváltoztatná egy-egy terület színvonalát, de lehet olyan stratégiát kialakítani, ahol lehetőségeink vannak. Ilyen pl. az elektronika, az információs technika, automatizálás, biológiai technológiák, gyógyszeripar, egyes mezőgazdasági termékek stb.

A jogszabályok biztosítják a feltételeket, hogy a gazdálkodó szervezetek felhasználják — mint eszközt — az újító-feltalálói tevékenységet a tervezés során a műszaki fejlesztés legfontosabb területein. A vállalatok viszont a nyereségtömeg, az árbevétel tervezésekor az iparjogvédelmi hatásokat ma általában meg sem tervezik, pl. hogy az újítások-találmányok milyen mértékben fognak hozzájárulni a nyereségterv várható teljesítéséhez.

Átfogó *innovációs tervek* készítése szüksége, amely összefoglalóan tartalmazná egy adott időszak konkrét találmányi, újítási, know-how és licencia feladatait. Ebben megjelölnék a témákat, az eredmény és költség hatásokat, a különféle alapokkal összefüggő igényeket, mivel a sokféle versenykiírás önmagában (pályázat, feladatterv stb.) nem elégséges, a koordinálást az átfogó innovációs terv tartalmazná.

5. Az *érdekeltégi rendszer továbbfejlesztésének* jelentős akadálya volt a legutóbbi időszakig, hogy a találmányok és újítások elterjesztését és hasznosítását elősegítő vállalkozó szerv nem állt rendelkezésre. A vállalatok — elsősorban objektív és szubjektív tényekre

hivatkozva — nem tekintették elsőrendű feladatnak a kockázatvállalással járó új kezdeményezések megvalósítását. A műszaki fejlesztési politika legfontosabb feladata a jövő környezetének kialakítása, az innovációs folyamat jó megszervezése, amely új vállalkozási formák, új típusú vállalatok létrehozását igénylik.

A már működő ilyen szervezetek eredményei bebizonyították, hogy a műszaki szellemi alkotásokat menedzselő szervek megfelelően realizálják a feltalálók alkotásait, alkalmasak az új megoldások bemutatására, elterjesztésére és értékesítésére. A tudományos eredmények gyakorlati hasznosításában további jelentős segítséget nyújthatnak — egyes területeken megszervezett — *innovációs parkok*, amelyek a termelési, gyártási folyamat intenzív fejlesztését kívánják meggyorsítani. A szervezeti együttműködés előnyös a gazdálkodó szervezeteknek, országos szinten ugyanis jelenleg még esetleges a kutatóhelyek és a termelő üzemek kapcsolata.

A gazdálkodó szervezetek a fejlesztés során elsősorban a technológiák gazdasági eredményességének emelésére töreksenek, mellőzik azon módszerek, technológiák alkalmazását, amelyek a termelési eredményekben nem megtérülő többletköltséggel járnak. A népgazdasági szempontból kiemelt fontosságú témakörökben a szellemi és anyagi erők egymásra hatása a termelési eredményekben, színvonalában is érzékelhetően emelkedést jelenthet.

A *szervezeti rendszer* jó működése a szellemi és anyagi erők megfelelő központosításával érhető el; az egyes területeken kialakuló bázisok működéséhez az átlagosnál fejlettebb infrastruktúra szükséges. Ennek folyamányaként lehetőség nyílik az alapkutatási eredmények gyakorlati hasznosítására, azok széles körű ismertetésére és elterjesztésére.

A kutató intézetekben és a felsőoktatási intézményekben a szellemi potenciált és a már meglévő, illetve koncentrálandó technikai eszközöket igénybevéve arra lehet következtetni, hogy egyre növekvő, a gyakorlat számára hasznosítható kutatási eredmény születik. A gyakorlati alkalmazhatóság egyik előfeltétele, hogy a gazdálkodó szervezetek saját belső ügymenetükben olyan rendszert alakítsanak ki a gyors és rugalmas ügyintézésre, amely alkalmas a piaci igények kielégítésére, az alkotói tevékenység kibontakoztatására.

6. A korábbiakban említést nyert, hogy az új szellemi termékeket megvalósító vállalatok érdekeltsége nem megoldott; ezen túlmenően problematikussá néhány vonatkozásban az újítók, feltalálók és közreműködők anyagi elismerése is.

Megállapítható, hogy a *szabályozó rendszer* számos eleme elvileg kényszerítően és ösztönzően hat a műszaki fejlesztésre, ez az árrendszer, a hiteligenybevételi és bérfejlesztési lehetőségekben jut kifejezésre. Az általános feltételek viszont csak nagy áttételeken keresztül érvényesülnek s hatásukat a szabályozórendszer egyéb rendelkezései (nyereségelvonás, támogatási rendszer) módosítják, így nem eléggé hatékony az innovációra, a hosszabb távú műszaki fejlesztésre.

A vállalati érdekeltség szempontjából az innovációs tevékenység célja a megfelelő *tisztességes haszon*, amely az árban juthat kifejezésre. Érvényesülnie kell annak a tételnek, hogy a ráfordítással arányos árképzésnél ösztönzőbb, a korszerűséget, újdonságot jobban elismerő magasabb ár legyen alkalmazható.

Természetesen — ami a korábbiakban sokszor előfordult — a pénzügyi szerveknek az így keletkező többletnyereséget nem szabad elvonniuk oly módokon, mint pl. rendkívüli adózási, elvonási rendelkezésekkel vagy a hitelek visszafizetésének előrehozásával. Ilyen megoldások nélkül az innovációs többletnyereség és kockázatvállalás megfelelő ösztönzést adna a vállalatoknak. Ezen túlmenően a vállalatok vezetőinek is közvetlen érdekeltséget kell biztosítani, hogy a jelentős ráfordítással és erőfeszítéssel járó innovációs tevékenységet kezdeményezzenek és megvalósítsanak.

Az érdekeltség hiányának negatív hatása korábban megmutatkozott a szellemi termékek, kidolgozott eljárások belföldi forgalmában is. A *belföldi licencforgalom* néhány év óta már fejlődést mutat:

A találmányok tekintetében a hasznosítási engedélyek és átruházások száma: 1981: 207 db, 1986: 970 db, 488,6%.

Átadott újítások száma: 1981: 1390 db, 1986: 1894 db 136,3%.

Az újítások és találmányok elterjesztését segíthetik elő a megfelelő *adókedvezmények* biztosítása. Míg korábban csak meghatározott szervezetek részére biztosította a szabályozórendszer ezt a kedvezményt, indokolt volna ezt a találmányok és újítások átadása esetén — az ösztönzés érdekében — valamennyi gazdálkodó szervezetre kiterjeszteni.

7. A vállalati érdekelttség javítását szolgáló intézkedések mellett döntő jelentőségű az *egyéni érdekelttség* kérdésének rendezése is. Régóta problematikus és az alkotók egyéni érdekelttségét lerontja az a kialakult szemlélet, amely nem az adott találmány, újítás gazdasági jelentőségéből indul ki.

A találmányok, újítások anyagi elismerését rendező új jogszabályok, különösen a forrásra vonatkozó rendelkezések előrelépést jelentettek a korábbiakhoz képest.⁶

Mégis, ha a közvetlen egyéni jövedelemszerzést, beleértve a bérezést, jutalmazást, a találmányokhoz és újításokhoz fűződő egyéni érdekelttséget vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy általában a jövedelemnövekedés még ma sem a minőségi teljesítményhez, hanem a munkakör mennyiségi, illetve rutinszerű ellátásához fűződik.

A *vezetők* ösztönzési rendszere jelenleg nem innovációorientált, mert sok egyéb feltétel mellett ez igen elenyésző szempont. Különösen hiányzik e tevékenység erkölcsi elismerése.

A *közreműködői* intézmény újra bevezetése előrehaladást jelentett; de ennek egységes értelmezésére kiadott irányelvek már nem biztosítanak megfelelő ösztönzést az ebben résztvevőknek. Az irányelv szerint csak a munkaköri köteleességet meghaladó mértékű olyan teljesítmény ismerhető el közreműködői tevékenységnek, amely az újítás hasznosítását vagy átadását, illetve a találmány értékesítését előmozdítja, segíti. A közreműködői díjat a munkárafordítással arányosan kell megállapítani a szerződésben.⁷

Az esetek egy részében a közreműködőt valóban a munkárafordítással arányos díj illeti meg, főleg olyan esetekben, amikor meghatározott egyszeri feladatot kell megoldania. Nem méltányos ez a megoldás a közreműködés azon eseteiben, amikor ez a tevékenység folyamatos, a ténykedés visszatérő, illetve jelentős hasznos eredmény keletkezik a vállalatnál. Nem szerencsés, hogy ezen intézmény újbóli bevezetését követően rövid idő múlva a díjazásban megszorítás következett be.

Végül az egyéni érdekeltséggel összefüggésben még egy kérdés. Az új *adózási* szabályok érintik a műszaki szellemi alkotásokat is. Kérdéses, hogy ezek a rendelkezések elősegítik-e feltalálói és újítói tevékenységet, vagy pedig — korábbi megszorításokhoz hasonlóan — ismét visszaesés következik majd be.

IMRE BÉRCZI

MONETARY INTERESTS IN INNOVATION AND IN INVENTION

(Summary)

The study deals with the modernization of the management system through the increase of effectiveness.

The innovatory and inventory activity have a significant effect on the increase of productivity and on the scientific and technical development.

The study analyses — on the bases of numerical data — the effect that the monetary interest can exert on the activity of innovators and inventors during the development.

It shows the positive and negative tendencies and suggests some proposals for the further development on the bases of regulations and experience.

⁶ 49/1986. (X. 31.) PM. sz. rendelet; 11/1983. (V. 12.) MT. sz. r. a szolgálati találmányokért járó díjazásról és a találmányokkal kapcsolatos egyes intézkedésekről.

⁷ 7001/1985. (Sz. K. 6.) OTH—PM—OMFB. számú együttes irányelve a közreműködésre vonatkozó rendelkezések egységes végrehajtásáról.